

خلاصه دیدگاه ۱۰۰۲:

ملاحظه‌ای بر تضمین ایفای تعهدات در مذاکرات اجرای برجام

فرزاد مرادپور

عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

چالشی در مذاکرات اجرای برجام:

تمامی طرفهای برجام بر اساس مفاد برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ تا تاریخ ۲۶ مهر ۱۴۰۴ از امکان استناد به سازوکار ماشه جهت برگرداندن قطعنامه‌های تحریمی شورای امنیت علیه ایران که بواسطه برجام لغو شده است، برخوردارند اما آمریکا به جهت خروج خود از برجام از این حق برخوردار نیست. بازگشت مجدد آمریکا به برجام خطر اعاده قطعنامه‌های تحریمی علیه ایران را در شرایطی برای ایران ایجاد می‌کند که با توجه به احتمال بالای پیروزی جمهوری خواهان در انتخابات آتی ریاست جمهوری آمریکا که در نوامبر سال ۲۰۲۴ خواهد بود و مواضع صریح جمهوری خواهان در مخالفت با برجام، استناد آمریکا به این سازوکار در صورت حضور در برجام احتمال بالایی خواهد داشت.

این در حالی است که حدود دو سال از عمر برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ باقیمانده است و در صورت بقای برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ تا تاریخ ۲۶ مهر ۱۴۰۴ امکان اعاده قطعنامه‌های تحریمی ایران برای همیشه از میان خواهد رفت و به نظر می‌رسد لغو دایمی قطعنامه‌های تحریمی می‌تواند مهمترین دستاورد برجام تلقی گردد و اهمیت این مساله راهبردی بلندمدت اگر از ایفای تعهدات در مدت کوتاه باقیمانده بیشتر نباشد کمتر نیست.

تهدید ایران به خروج از معاهده عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای هم اگرچه تا کنون در بازداشتن اروپایی‌ها از استناد به سازوکار ماشه موثر بوده است اما، با توجه به میزان متفاوت حساسیت آمریکا نسبت به اروپا در خصوص این موضوع، ممکن است این حربه بر آمریکا به اندازه اروپا کارساز نباشد.

راهکاری برای آن چالش:

اگر چه دریافت هرگونه تضمینی از دولت فعلی آمریکا برای ایفای تعهدات مانع از نقض تعهدات توسط دولت بعدی آمریکا نیست اما سلب حق آمریکا در بازگرداندن یکجانبه قطعنامه‌های تحریمی علیه ایران در سند الحاق آمریکا به برجام تضمینی بر عدم وقوع آن از سوی آمریکا خواهد بود.

بنابراین، برای بدتر نشدن شرایط ایران در این خصوص، لازم است که در صورت بازگشت آمریکا به برجام در سند الحاق آمریکا به برجام تصریح شود که آمریکا به طور یکجانبه قادر به استناد به سازوکار ماشه نیست و دست کم باید یک طرف دیگر برجام را در این استناد با خود همراه کند یا آنکه آن را مستند به ارزیابی آژانس از ایفای تعهدات ایران نماید. در شرط عدم استناد یکجانبه آمریکا به سازوکار ماشه در سند الحاق آمریکا به برجام وجاهت حقوقی داشته، مسبوق به

سوابق مشابه متعدد در حقوق بین الملل است و بعلاوه به جهت نقض زود هنگام و طولانی مدت مفاد برجام توسط آمریکا کاملاً قابل دفاع است.

البته توسل به سازوکار ماشه از طرف هریک از طرفهای برجام که باشد مطابق متن برجام نیازی به استناد به ارزیابی آژانس که مرجع نظارت بر ایفای تعهدات ایران است یا رای داوری ندارد و تا حد زیادی دلخواهانه است و رفع این نقیصه مستلزم اصلاح برجام است که البته محتمل به نظر نمی رسد که طرفهای برجام اصلاح آن را بپذیرند اما درج شرطی در سند الحاق به برجام برای طرفی که از آن خارج شده است به منزله اصلاح برجام نیست.